

Handläggare: Cecilia Rivard
Telefon: 08-508 18 048

Till
Farsta stadsdelsnämnd
2012-10-25

Den gröna promenadstaden

Svar på remiss från stadsbyggnadsnämnden

Förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av förslaget till framtida parkplanering i staden, Den gröna promenadstaden.
2. Omedelbar justering.

Steinunn Á Håkansson
stadsdelsdirektör

Lena Rabe
avdelningschef

Sammanfattning

Stadsbyggnadskontoret har tagit fram ett förslag till framtida parkplanering i Stockholm. Stadens befolkning ökar och det blir mindre grönyta per invånare. Utveckling och skötsel av marken blir allt viktigare. Den gröna promenadstaden är ett strategidokument och ett tematiskt tillägg till översiktsplanen Promenadstaden.

Förvaltningen anser att Den gröna promenadstaden är en visionär strategi som innehåller många bra förslag. Om förslagen ska kunna realiseras krävs en satsning på planering och skötsel inom området park och natur i stadens budget.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för planering, strategi och service.

Bakgrund

När Stockholms översiktsplan Promenadstaden antogs av kommunfullmäktige i mars 2010 fick trafik- och renhållningsnämnden och stadsbyggnadsnämnden i uppdrag att utveckla stadens parkprogram. Den gröna promenadstaden är det första steget i arbetet. Stockholms parkprogram blir nästa steg.

Förslaget har tagits fram av stadsbyggnadskontoret i samarbete med trafikkontoret och exploateringskontoret. Ytterligare ett antal förvaltningar har utgjort en referensgrupp. Den gröna promenadstaden är en strategi för utveckling av Stockholms parker och natur och utgör ett tematiskt tillägg till Stockholms översiktsplan.

Stadsbyggnadsnämnden har remitterat förslaget till Farsta stadsdelsnämnd för yttrande senast den 26 oktober.

Remissen i sammanfattning

Stockholm är en växande storstad. I genomsnitt har befolkningen ökat med 15 500 invånare per år de senaste sex åren. Stockholmarna värdesätter de gröna kvaliteterna och vattnet högt i sin stad. När staden växer kommer grönområden tas i anspråk. Inte minst i ytterstaden kommer dagens gröna struktur att förändras. När staden blir tätare ökar betydelsen av de gröna miljöerna. Med parken som motor i stadsbyggandet blir parkutveckling en nyckelfaktor i den stora förändring av Stockholm som väntar de närmaste åren.

Stockholms gröna karaktär

Idag står Stockholm inför mer genomgripande förändringar till följd av den stora befolkningstillväxten. Detta får stor påverkan på stadens grönstruktur. Park- och naturmark kommer att tas i anspråk för nya bostäder, arbetsplatser, service och infrastruktur. Samtidigt kommer nya parker skapas i promenadstaden. I samband med att befintliga parker rustas upp är det viktigt att analysera hur de används idag och vilka behov, brister och önskemål som finns.

Ytterstadslandskapet upplevs ibland som svårorienterat och det är otydligt hur man tar sig mellan olika områden. En viktig del i ett mer sammankopplat Stockholm blir att vidareutveckla ytterstadens gång- och cykelstråk till ett bättre och tydligare nät av gröna promenader. Samtidigt kan stråkens ekologiska funktioner utvecklas genom exempelvis bättre skötsel.

Många centrala utvecklingsområden har idag bristande parktillgång och svaga samband med grönområden. Det är angeläget att de offentliga rummen anläggs tidigt i processen. Vegetationen har då möjlighet att etablera sig och bidra till stadsdelens värden.

Stadens utpekade tyngdpunkter har generellt god tillgång till natur och grönt – men få ordnade parker. Grön mark i tyngdpunkterna kommer att bebyggas och det kommer bli nödvändigt att utveckla parkstrukturen. I varje tyngdpunkt ska en ny stadspark av hög klass skapas. Det är viktigt att parken anläggs tidigt i processen, så att den kan bidra till att profilera tyngdpunkten. Parken ska ha en egen karaktär som är anpassad till områdets identitet, kvaliteter och behov. En storlek på minst tre hektar är önskvärd. I ytterstadens grönområden ska stockholmsstråk utvecklas för att skapa starkare koppling mellan olika stadsdelar.

Stockholmarnas gröna vardagsrum

Under de senaste åren har parkanvändningen ökat påtagligt. De gröna miljöerna fungerar som stadens vardagsrum. I Stockholm finns ett ständigt tryck från olika aktörer som vill använda de offentliga platserna för exempelvis festivaler, konserter, idrottsevenemang, serveringar och reklam. Olika särintressen gör också anspråk på marken för hundrastgårdar, skejtparker, dansbanor och odlingslotter. Det är viktigt att den offentliga tillgängligheten alltid värnas.

De gröna miljöernas potential att koppla samman stadsdelar och möjlighet att gynna social integration ska tas tillvara. Nya gröna mötesplatser ska skapas – platser för evenemang, fester och spontana möten. Koncentration av populära parkaktiviteter är ett effektivt sätt att befolka viktiga platser och stråk och ger ökad trygghet.

En central uppgift när staden växer och andelen park- och naturmark minskar, är att öka tillgängligheten så att de gröna miljöerna kan användas av fler. Stadens tillgänglighetsmål är en utgångspunkt för all planering, utveckling och skötsel av parker och natur.

Mer än 70 procent av stockholmarna har park eller natur inom 200 meter från sin bostad och 90 procent har mindre än 300 meter. Andelen stockholmare som når ett grönområde inom 300 meter ska öka. Stockholms starka tillväxt innebär att fler invånares behov ska tillgodoses på mindre yta. Ett mer effektivt utnyttjande av marken kommer att kräva mer mångfunktionella och värdetäta platser där olika aktiviteter och funktioner samordnas.

I stadens täta delar är många skolor, förskolor och idrottsföreningar beroende av allmänna grönytor för att tillgodose behovet av utevistelse och idrott. I en tät

stadsmiljö krävs ofta flexibla lösningar där skol-, idrotts- och parkytor samutnyttjas för att på bästa sätt tillgodose behoven. Staden behöver också en beredskap för andra markbehov, exempelvis ytor för upplag och snötippning så att inte dessa belastar värdefull park- eller naturmark.

De senaste åren har intresset för odling i staden ökat påtagligt. Vid sidan om koloni- och odlingslotsområden odlas det i parker, naturområden och på övergivna ytor i staden. Staden kommer att se över möjligheten att utveckla förutsättningarna för stadsodlande i olika former.

Stockholms ekologiska infrastruktur

Staden har kartlagt samtliga områden som har särskild betydelse för den biologiska mångfalden. Den kartlagda strukturen av ekologiskt särskilt betydelsefulla områden har funktioner som är avgörande för ett långsiktigt bevarande av stadens biologiska mångfald. I strategiska lägen kan nya parker på tidigare exploaterad mark bli ett viktigt tillskott för att förbättra de ekologiska funktionerna.

Av stor betydelse för Stockholms framtid är de ekosystemtjänster som bidrar till att mildra klimatförändringens effekter. Stadens klimatanpassning ska vara en styrande faktor för stadsplaneringen och för hur staden vidareutvecklar grönstrukturen – med nya träd, planteringar och grönytor.

Förvaltningen av park och natur ska sträva mot hög biologisk mångfald och tåliga ekosystem. Bland annat ett brett växtval, naturliga arter och effektiva skötselmetoder. Skötselplaner för detta bör tas fram. I första hand för områden som har särskild betydelse för den biologiska mångfalden.

Stadens verktyg och processer

För att skapa en attraktiv och hållbar grön promenadstad kommer det att krävas en framsynt och utvecklingsinriktad parkplanering. Det behövs insatser för att förbättra och tillgängliggöra befintliga områden. Nya gröna värden behöver skapas i strategiska lägen. På de platser där mer omfattande förändringar planeras, exempelvis i ytterstadens tyngdpunkter kommer staden att ta fram program eller fördjupningar av översiktsplanen.

I samband med markanvisning och planläggning analyseras de gröna värdena. Staden har utvecklat en grönytefaktor som är ett planeringsredskap som ger staden möjlighet att reglera hur stor andel av marken och byggnaderna som ska vara grön och hur grönskan ska utformas. Grönytefaktorn har bland annat använts i planeringen av Norra Djurgårdsstaden. Staden ska pröva om grönytefaktorn kan utvecklas för att fungera över hela staden i samtliga exploateringsprojekt. I

stadsutvecklingsområden och tyngdpunkter ska staden pröva om ett täthetsmått som anger en minsta andel parkyta per invånare kan fungera som stöd i planeringen.

När grön mark exploateras tillämpar Stockholms stad en modell med grönkompensation. Gröna värden ersätts eller kompenseras med nya värden, i första hand, i närområdet. I stadsdelar med mycket park- och naturmark har kompensationsåtgärder genomförts. Mindre resurser har kunnat frigöras i stadsdelar med parkbrist. Staden ser nu över möjligheterna att komplettera kompensationsmodellen med ett nytt system för hur de gröna investeringarna ska finansieras och fördelas. Syftet är bland annat att staden ska få större möjligheter att samla och styra de gröna investeringarna till de platser där behovet är störst.

Staden arbetar med att utveckla Stockholms parkprogram. Parkprogrammet är en handledning för planering, utveckling och skötsel av park- och naturmark.

Varje stadsdelsnämnd ska ha en aktuell parkplan. Parkplanerna har en mycket viktig roll som underlag för planering, utveckling och skötsel. Det finns ett behov av att uppdatera och utveckla parkplanerna, förstärka deras roll i planeringsprocessen och samordna dem så att de får ett mer likartat innehåll och upplägg.

Dialogen med stockholmarna är en nyckelfråga och ger staden tillfälle att få in nya idéer och möjlighet att förankra och förädla förslag och planer. Medborgardialog ger ökad kunskap om hur områdena används och vilka brister och behov som finns.

Det är angeläget att viktiga drifts- och underhållsfrågor beaktas när nya anläggningar planeras och anläggs. Som underlag för stadens budgetarbete för parkdrift finns det behov av att göra driftskostnadsanalyser. Kostnaderna behöver klargöras för skötsel med de nya och högre krav som ställs i en tätare stad. Det är också angeläget att kartlägga reinvesteringsbehovet i stadens parker och natur. Stadens fördelningsnyckel för stadsmiljö behöver kontinuerligt ses över. Förändringar måste beaktas som uppstår till följd av ökat nyttjande och nya parktyper.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Den gröna promenadstaden är en visionär strategi som innehåller många bra förslag. För att förslagen ska bli verklighet krävs en prioritering av områdena park och natur i stadens budget.

I Farsta stadsdelsområde finns god tillgång till natur och grönytor men inte så många anlagda parker. Farsta är utsedd till en av stadens tyngdpunkter i översikts-

planen och alla tyngdpunkter föreslås ha en centralt placerad stadspark. Definition på vad en stadspark är eller ska innehålla saknas i förslaget. I det nuvarande parkprogrammet beskrivs stadspark som en helt kulturformad park utan spår av naturlandskapets topografi eller vegetation. Parken ska vara formgiven för intensiv användning och bland annat inrymma uteserveringar och blomprakt liksom möjligheter till folkliv, picknick, sportaktiviteter och evenemang.

Möjligen är begreppet stadsdelspark bättre och mer anpassat till ytterstadens tyngdpunkter. Även stadsdelsparker är enligt definition mångfunktionella men där ingår naturmark som en del av värdet.

I centrala Farsta finns Farstaängen som kan vara en lämplig plats att utveckla till en stadsdelspark. Farstaängen är ett grönområde om cirka fem hektar som är möjligt att förädla och omvandla till en värdetät och mångfunktionell plats. Grönområdet har en stor potential som inte utnyttjas fullt ut idag.

Stockholmsstråk är infört som ett nytt begrepp i Den gröna promenadstaden. Förvaltningen tolkar det som en fortsättning på, ett modernt tillägg till, Stockholms parktradition. Stockholmsstråk som skapas med attraktiva funktioner kan koppla samman stadsdelar i ytterstaden på ett positivt sätt. Utbyggnad av strandpromenader är ytterligare ett sätt att sammankoppla och utveckla gröna stråk mellan stadsdelar.

När befolkningen ökar och andelen park- och naturmark per invånare minskar måste staden vara mer flexibel och använda befintliga ytor som nyttjas dåligt idag. Skolgårdar är exempel på stora ytor som skulle kunna användas mycket mer. Ofta är skolgårdar mörka och otrygga platser kvällstid. Med belysning, bättre möjligheter till spontanidrott, konstgräsplaner, basketkorgar med mera ökar användningen och även tryggheten i området. Även förskolegårdar skulle kunna nyttjas på ett bättre sätt de tider förskolan inte är öppen.

I Stockholm har odlingsintresset ökat de senaste åren. Det finns koloniträdgårdsföreningar och fritidsträdgårdar med odlingslotter i de flesta stadsdelsområden. Förvaltningen anser att formen stadsodling, som växt fram på senare år, kan vara möjlig om man kan peka ut lämpliga platser och miljöer. Stadsodling lämpar sig bäst för föreningar där det finns förutsättningar för en social gemenskap. Det finns en risk för att odling av detta slag ses som privatisering av allmän mark. Brukaravtal skulle kunna vara en möjlig form av överenskommelse.

På de alltmer utnyttjade parkytorna finns det även många särintressen att ta hänsyn till. Det finns önskemål om hundrastgårdar, boulebanor, skejtparker, odling med mera. Därtill kommer förfrågningar om markupplåtelse för olika typer av

evenemang och jippon. Frågan är om det är befogat att allt ska ges plats och utrymme i de offentliga gröna rummen. Kompletterande funktioner i parker ska vara berikande för parkmiljön. Exempelvis bör reklam helt undvikas. En policy för vad parkrummen ska kunna inrymma kan med fördel kopplas till kommande parkprogram.

Förvaltningen anser att staden måste bli bättre på att lyfta fram och marknadsföra redan befintliga gröna kvaliteter i både inner- och ytterstaden. Exponera parker, naturområden, aktiviteter och evenemang i de gröna offentliga rummen för invånare och besökare. En bra början är att utveckla stadens hemsida så att allt som rör park finns att hitta på ett ställe. (Parkförvaltningen i New York har en utmärkt och mycket tilltalande hemsida som kan utgöra ett exempel).

Effektiva skötselmetoder och skötselplaner föreslås för områden med särskild betydelse för den biologiska mångfalden. Inom Farsta stadsdelsområde finns redan skötselplaner för merparten av de naturområden som har denna särskilda betydelse. Att planerna till stor del inte har genomförts beror på att det saknas pengar.

Det är viktigt att nya bostadsområden får en acceptabel andel grönytor. Det täthetsmått, det vill säga minsta andel parkyta per invånare, som föreslås kan vara ett bra mått för områden där det är brist på både parker och naturområden. I ytterstaden kan den bostadsnära naturen ha ett lika stort värde som anlagd parkmark. Däremot är grönytefaktor – andel kvartersmark som ska vara grön – ett bra redskap för att säkra tillräckligt med gröna ytor i samband med nya detaljplaner. Grönytornas kvalitet är viktigare än kvantiteten av grönmark.

Förslaget att förändra nuvarande modell med grönkompensation blir en nackdel för större delen av ytterstaden. Om fördelningen av medel ska styras centralt och ges till de stadsdelsområden där behovet är störst kommer sannolikt medlen till övervägande del att hamna i innerstaden eller hos de utpekade tyngdpunkterna. Förvaltningen anser att det är rimligt att det område där det byggs, och mark tas i anspråk, får kompensation i närområdet.

En möjlig kompromiss kan vara att hälften går till en central pott för grönkompensation och resterande till lokala behov. Däremot kanske ett nytt begrepp ska lanseras. Vanligt idag är att medlen för grönkompensation går till att rusta upp och komplettera i exempelvis parker.

Stadsdelsnämndernas lokala parkplaner är i behov av revidering. Parkplanerna kan förbättras och bör bli mer jämförbara till innehållet. Mer hänsyn bör tas till parkplanerna i planeringsprocessen än vad som sker idag.

Invånarna i Stockholm ska självklart vara med i processen som avgör hur den gröna promenadstaden ska utvecklas. Engagemanget kan ske på olika sätt, genom samrådsmöten och dialog eller exempelvis via brukaravtal. Förvaltningen har en positiv inställning till medborgardialoger. Om dessa sker alltför ofta kan dock intrycket bli att dialoger sällan leder till handling.

Medborgarförslag skulle kunna vara ett annat sätt att fånga upp idéer. Idag är en stor del av de förslag som lämnas in synpunkter och klagomål som skulle kunna hanteras av förvaltningen direkt istället för att också behandlas av nämnden. Om idén med medborgarförslag utvecklades och preciserades skulle det kunna vara ett bra sätt att kommunicera mellan staden och dess invånare.

Förvaltningen vill bekräfta och betona vikten av att drift- och underhållsfrågorna uppmärksammas när nya parker och anläggningar byggs. Anläggningar måste anpassas till vad som är möjligt att sköta. Driftkostnadsanalyser måste utföras för att tydliggöra kommande kostnader för skötsel. Med större slitage blir även behovet av reinvesteringar större. Redan idag finns ett stort behov av reinvesteringar för exempelvis parkvägar och trappor som inte kan finansieras inom budget.

Den växande befolkningen, satsningen på tyngdpunkter och andra stora förändringar gör att fördelningsnyckeln för stadsmiljö (som anger hur medel för skötseln av park- och naturmark fördelas i staden) fortlöpande måste ses över.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bilaga

Stadsbyggnadsnämndens förslag till framtida parkplanering, Den gröna promenadstaden